

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ (м. Маріуполь)
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ
ДОНЕЦЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ

**«МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ І ГЛОКАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У
СОЦІОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ»**

Збірник матеріалів
III Всеукраїнської науково-практичної конференції

16 квітня 2021 року

Маріуполь 2021

Редакційна колегія:

- **Трофименко М.В.**, ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики;
- **Лисак В.Ф.**, декан історичного факультету, доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики.
- **Слющинський Б.В.**, завідувач кафедри філософії та соціології, доктор соціологічних наук, професор;
- **Ташкінова О.А.**, завідувач кафедри соціології та соціальної роботи ПДТУ, кандидат соціологічних наук, доцент;
- **Зоська Я.В.**, доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри філософії та соціології;
- **Никифоренко Н.О.**, завідувач кафедри соціології управління Донецького державного університету управління, кандидат історичних наук, доцент.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет Вченою радою історичного факультету Маріупольського державного університету (протокол № 11 від 19.05.2021).

Міжкультурна комунікація і глокалізаційні процеси у соціологічному вимірі : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 16 квітня 2021 р. / під заг. ред. В. Ф. Лисак. Маріуполь: МДУ, 2021. 180 с.

Збірник містить матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Міжкультурна комунікація і глокалізаційні процеси у соціологічному вимірі», що відбулася 16 квітня 2021 року, в якій прийняли участь освітяни, науковці, громадські активісти з України.

У наукових виступах і доповідях учасників конференції висвітлені актуальні питання з проблем міжкультурної комунікації у соціологічному вимірі та інтенсивності міжкультурної взаємодії.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами міжкультурної комунікації і глокалізаційними процесами.

*Гудима Ігор,
доктор філософських наук,
професор кафедри
філософії та соціології.
Маріупольський державний університет.
(м. Маріуполь)*

СВІТОГЛЯДНІ УНІВЕРСАЛІ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІІ.

Визначається місце світоглядних універсалій в процесі міжкультурної комунікації. Досліджується роль діалогу в культурно-інтеграційних процесах. Виявляється шерег культурних феноменів, що утворюють духовне підложжя культури.

Ключові слова: *культура, комунікація, світоглядні універсалії, діалог.*

Определяется место мировоззренческих универсалий в процессе межкультурной коммуникации. Исследуется роль диалога в культурно-интеграционных процессах. Выявляется ряд культурных феноменов, образующих духовную основу культуры.

Ключевые слова: *культура, коммуникация, мировоззренческие универсалии, диалог.*

The place of worldview universals in the process of intercultural communication is determined. The role of dialogue in cultural and integration processes is investigated. A number of cultural phenomena that form the spiritual basis of culture are revealed.

Key words: *culture, communication, worldview universals, dialogue.*

Суспільна думка незалежної України нині, попри всі труднощі, прямує напруженим і складним шляхом кристалізації свого власного ставлення до загальнолюдських, одвічних, «наскрізних» цінностей. На зламі тисячоліть міжкультурна комунікація виступила потужним знаряддям звільнення соціуму і культури від інертних світоглядних стереотипів, виявилася доміантною у ситуації поліваріантного сприйняття, що має своїми витокami визнання плюралістичності наявного буття.

Особливістю розвитку сучасної культури є, як відомо, перехід від постіндустріального до інформаційного суспільства, що докорінно змінює існуючу до цього базову систему цінностей, коли на передові позиції виходить інформація, все більше зумовлюючи тональність, забарвлення та функціонування інших цінностей. Актуальність нових загальнолюдських цінностей гостро ставить питання зняття передачі культурного досвіду від попередників до нащадків, а, відтак, діалог, як екзистенціальна взаємодія комунікуючих сторін, набуває особливого значення. Діалог між основними культурними течіями сучасного світу у новій соціокультурній реальності стає особливо інтенсивним. Понад те, міжкультурна комунікація глобалізованого світу тісно пов'язана із здатністю ефективно застосовувати упродовж культурних контактів соціокультурні комунікативні коди, передовсім мову (мовні коди), алгоритми поведінки (поведінкові коди), враховувати особливості психології та менталітету, що в певний історичний час властиві конкретному етносу.

Упродовж діалогу культур, зіставлення тих чи інших культурних взірців та еталонів, відбувається розкриття всезагальній увазі сутнісного в них, що зрештою дозволяє збагнути і загальнолюдське, і специфічне в кожній культурі. Екстеріоризація, виявлення назовні неповторних, унікальних станів культури неможливі без мови, діалогу, артикуляції провідних культурних здобутків. Саме мова, як динамічна семіотична система, здійснює об'єктивізацію змісту індивідуальної свідомості та культурної традиції та врешті решт забезпечує трансляцію елементів культури від покоління до покоління.

З одного боку, культура виступає в якості каркасу, на який накладаються усі соціального життя, а з іншого, коли спробувати збагнути її в інформаційному змісті, - вона постає в якості соціально-значущої інформації, що розгортає алгоритми тієї чи іншої соціальної організації та кінець кінцем визначає її конкретний тип. Той комплекс ідей, що сприяє відтворенню певних стереотипів поведінки, конкретних видів діяльності у суспільстві може по різному типологізуватися. Однак серед них неодмінно виявляється так званий реліктовий зріз – спадок давно минулих епох, який продовжує чинити вплив на сьогодення, далі – ідеї, які відтворюють нинішній стан речей у культурі, закріплюють його та, нарешті, явища культури, що задають спосіб її буття у майбутньому – значущий доробок академічно мислячих науковців, що змінює наукову картину світу, нові смисложиттєві ідеали, цінності, моральні максими, що теоретично виправдовуються й обґрунтовуються роздумами мислителів, філософів тощо. Цілком природно, що останній тип культурних феноменів, що світоглядно націлений у майбутнє, у найбільш розвиненому вигляді існує у динамічному суспільстві, не зашореному ідеологічними стереотипами, штампами й заборонами, коли

особливий прошарок громадян – творча та наукова інтелігенція має всі можливості вільно виявляти таланти, займаючись натхненною, творчою діяльністю.

Усе різноманіття явищ культури, попри їх динаміку та внутрішню специфіку, в царині конкретного суспільства виступає в упорядкованому та більш-менш систематизованому вигляді, де вихідними системостворчими елементами, що зумовлюють спосіб буття ладу та смислу в сфері культури, виступають світоглядні універсалії. Саме світоглядні універсалії, тобто поняття найбільшого ступеня загальності, або – категорії, представляють узагальнену картину світу та сприяють визначення людиною власного місця у цьому світі. Загалом же, культура має лише і тільки світоглядний зміст, вона постає на ґрунті світогляду та згодом пропонує нам свої світоглядні плоди; коли ж яке-небудь явище чи елемент культури не містить світоглядних смислів, то воно як явище культури для конкретного сприйняття не існує. У цьому плані світоглядні універсалії виступають засобом накопичення й збереження соціального досвіду, через призму цих утворень свідомості людина оцінює дійсність, робить спробу збагнути її з точки зору певної константи чи субординуючого принципу. Рефлексією з приводу змісту світоглядних універсалій займається, як відомо, філософія, позаяк саме вона є системою теоретично осмислених й викладених елементів світогляду. Однак філософія виступає не тільки теоретичним підложжям усієї культури, але й її найвищим духовним виразом, вона не тільки узагальнює накопичений людством досвід, проте й продукує систему уявлень, що визначають людське сприйняття світу, його розуміння й оцінку. І будь які соціальні зрушення, перетворення й цивілізаційному масштабі завжди й неодмінно виступають наслідком змін у сфері смисложиттєвих ідеалів, базових цінностей, що віддзеркалюються у нових світоглядних універсаліях певної культури. Останні завжди виступають не тільки безпомилковим індикатором, ідеалізованим взірцем перебудови суспільства, але й завжди передують їй.

Процес формування світоглядних універсалій ускладнюється в міру пізнання людиною світу та самої себе, а відтак, частина з них у концентрованому вигляді відображує світ в цілому та у його окремих елементах. Зв'язки й відношення дійсності представлені у категоріях часу, простору, руху, кількості, якості, міри, субстанції, причини і наслідку. Відомо, що у структурі світогляду трапляються такі проблеми-знання, які не торкаються зовнішнього світу, вони постають перед людиною відносно неї самої. Загалом це проблеми, котрі стосуються сенсу життя людини, сфери її цінностей, царини екзистенції. Вони відливаються у категорії краси, істини, добра, справедливості, віри, людини, свободи, рівності, братерства. Названі дві групи світоглядних універсалій перебувають у зв'язку, їх поява, становлення й функціонування відбуваються у межах системи взаємопов'язаних елементів.

Нинішні глобальні соціально-політичні зміни, зростання інтеграційних процесів у світовій економіці підсилюють зацікавленість іншими культурами, сприяють обміну провідними культурними цінностями. Тому налагодження широкої міжкультурної комунікації, як визначальної реалії сучасного світу, справедливо розглядається як важливий чинник розвитку нації, її інтелектуального потенціалу, та, зрештою, як фактор її самостійності й конкурентоздатності у міжнародному плані. Упродовж специфічної інтеракції - міжкультурної взаємодії, налагодження контактів репрезентантів інших культур, незнайома культура, як самоорганізована система, може чинити «опір» для осягнення її специфіки, потребувати шерех кодів для власного розуміння. А, відтак, в процесі міжкультурної взаємодії особливого значення набуває налагодження ефективного діалогу між представниками різних культур. Упродовж даного виду взаємодії має місце не тільки обмін певною інформацією, але й налаштування культурної спільності, занурення у духовний простір культури - поле її значень та смислів. Особливо важливим у цьому процесі стає осягнення граничних основ духовної буттєвості культури, опанування її світоглядними універсальностями, які, з одного боку, виступають шифрами культури, та поряд із цим та у нерозривному зв'язку з цим – програмами, націленими у далеку історичну перспективу. Оскільки саме в них сконцентровані та у «аплікованому» вигляді представлені квінтесенція соціального досвіду, основний спосіб здійснення людської діяльності та сутнісне духовності певного етносу загалом. Міжкультурна комунікація й зумовлює експлікацію інваріантно-всезагального у кожній культурі та, водночас, виявлення її неповторно-унікального, її національних особливостей та колориту. Становлення особистості, розкриття її творчого потенціалу, в більш широкому плані – утвердження самобутності конкретного етносу, духовне дозрівання нації загалом відбувається в міру засвоєння ними культурного досвіду своїх попередників і сучасників, а також шляхом зіставлення себе з іншим, виявлення особливого у всезагальному.

Долучення до царини світоглядних універсалій культури упродовж міжкультурних комунікацій, культурно-інтеграційних процесів, це не тільки осягнення категоріально відтвореної картини світу, властивої історично сформованому типу суспільства, не тільки засвоєння набутків моральної, релігійної, політичної свідомості, але й спроба індивіда чи спільноти жити більш піднесено та духовно.